

Paper prepared for the
EY International Congress on Economics II
"GROWTH, INEQUALITY AND POVERTY"
Ankara, November 5-6, 2015

Gazi University – Department of Economics

EKONOMİK YAKLAŞIM
Quarterly Peer-Reviewed Scientific Journal
Department of Economics - Gazi University

**Binyıl Kalkınma Hedeflerinden Sürdürülebilir Kalkınma
Hedeflerine**
[From Millennium to Sustainable Development Goals]

Rana Eşkinat

Anadolu University/Law Faculty, Eskişehir, Turkey

Corresponding author:
reskinat@anadolu.edu.tr

Binyıl Kalkınma Hedeflerinden Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine

Eşkinat Rana

Özet

2015 yılını özel kılan birkaç neden bulunmaktadır. Bu yıl içinde ülke liderleri, kalkınmanın yeni gündemini şekillendirecekler ve iklim değişikliği konusunda küresel bir anlaşmaya varacaklardır. Yoksulluk, eşitsizlik ve iklim değişikliği gibi problemlerin çözümü küresel işbirliği gerektirmektedir. 2015 yılı küresel işbirliği konusunda eşsiz fırsatlar sunmaktadır. Eylül ayında dünya liderleri sürdürülebilir kalkınma için yeni gündemi oluşturmak üzere New York'ta Birleşmiş Milletler aracılığı ile bir araya geleceklerdir. Ayrıca iklim değişikliği konusunda 6 Aralık'ta Paris'te bir konferans gerçekleştirilecektir. Tüm bu toplantılar sonucunda kararlaştırılacak olan yeni küresel "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" gelecek 15 yılın kalkınma politikasını ve kalkınma fonlamasını yönlendirecektir. 2015 yılının diğer bir özelliği ise, 2000 yılının Eylül ayında yoksulluk problemi başta olmak üzere çeşitli kalkınma engellerine çözüm olmak üzere, sekiz madde halinde ilan edilmiş olan " Binyıl Kalkınma Hedeflerinin" sonuçlarının değerlendirileceği yıl olmasıdır. 2000 ile 2015 yılları arasında geçen süre, hedeflere ulaşma performansı açısından incelendiğinde, bardağın yarısı dolu yarısı boştur. 2015 sonrası yeni kalkınma gündemi, "Binyıl Kalkınma Hedeflerinin" çözemediği sorunlara çözüm getirirken, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma, istihdam, büyüme, iyi yönetim ve küresel işbirliği ile ilgili ek hedefler belirleme kararlılığına da işaret etmektedir. "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri", "Binyıl Kalkınma Hedefleri" ile başlatılan önemli görevleri başarıyla tamamlama amacındadır ve dünya üzerinde hiç kimsenin kalkınmanın nimetlerinden yoksun kalmamasını hedeflemektedir. Bu çalışma, "Binyıl Kalkınma Hedeflerinin" ilanı ile 2000 yılında başlatılan küresel kalkınma yaklaşımının 2015 yılında ulaştığı sonuçları ve bu sürecin yol açtığı "Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri" ile ilgili yeni küresel kalkınma gündemini değerlendirmek amacındadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, kalkınma, eşitsizlik, dağılım

JEL Sınıflaması: F61, F62, F63

From Millennium to Sustainable Development Goals

Abstract

Two thousand fifteen is a very special year for several reasons. It is a year in which countries will shape a new development agenda and reach a global agreement on climate change. Solution to problems like poverty, inequality and climate change demands global action and collaboration. Two thousand fifteen presents unprecedented opportunities for achieving cooperation between nations. This September, world leaders will gather at the United Nations in New York to adopt a new agenda for sustainable development. This is also the year when they will reach a global agreement on climate change at Paris conference in 6th of December. New global Sustainable Development Goals (SDGs) which will be determined by the help of these international activities will guide policy and funding for the next 15 years. Two thousand fifteen is also the deadline year for the Millennium Development Goals (MDGs) which had announced in September 2000, under eight targets, to be reached until 2015. When we examine the performance of reaching targets between 2000 and 2015, we can say that half of the glass full on the other hand half of it empty. The post-2015 development agenda promises to take on the MDGs' unfinished business, while adding objectives related to inclusion, sustainability, employment, growth, governance, and cooperation. The SDGs must finish the job that the MDGs started, and leave no one behind. The purpose of this study is to examine the results of the global development approach that had started by the announcement of MDGs in 2000 and ended in 2015. And also evaluate the new global development agenda related with SDGs that had risen at the end of MDGs process.

Keywords: Globalization, development, inequality, distribution

JEL classification: F61, F62:F63

1. GİRİŞ

2015 yılını kalkınma çabaları açısından önemli kılan birkaç neden bulunmaktadır. Öncelikle 2015 yılı, 2000 yılının Eylül ayında ilan edilmiş olan "Binyıl kalkınma Hedefleri (BKH)" performansının değerlendirilmesi için seçilmiş olan hedef yıldır. 2000-2015 kalkınma döneminin performansının değerlendirilmesi ve bu on beş yıllık tecrübeden yola çıkarak, 2015-2030 yılları arasında izlenecek olan yeni kalkınma gündeminin çerçevesinin çizilmesi ile ilgili toplantılar, konferanslar, bilimsel çalışmalar, 2015 yılı yaklaştıkça sayı olarak artmıştır. 2015 yılı ile birlikte bu değerlendirme sürecine katkıda bulunan çok sayıda kişisel görüş ya da kurumsal rapor yayınlanmıştır.

2015 yılını kalkınma açısından önemli kılan diğer bir neden ise dünya liderlerinin, Eylül ve Aralık aylarında, birbirini takip eden iki toplantı ile bir araya gelerek 2015-2030 döneminin yeni kalkınma yaklaşımı ile ilgili son çerçeveyi belirleyecek olmalarıdır.

Birinci toplantı, 15 Eylül-6 Ekim 2015 tarihleri arasında New York'ta yapılan Birleşmiş Milletler (BM) 70. Dönem Genel Kurulunda yer almıştır. BM Genel Kurulu, 25-27 Eylül arasındaki üç gün boyunca "Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesine" ev sahipliği yapmıştır.

Yeni kalkınma yaklaşımının belirlenmesi ile ilgili ikinci önemli toplantı ise 6 Aralık 2015 de dünya liderlerinin katılımı ile Paris'te yapılması planlanan "İklim Değişikliği Konferansı"dır".

Bu çalışma, ilk olarak BKH ile ilgili sürecin ortaya çıkışını ve belirlenen hedeflere ulaşma konusundaki performansı çeşitli raporlara dayanarak değerlendirmek amacındadır.

İkinci olarak kalkınmanın sürdürülebilirliği tartışmalarına yol açan nedenler ışığında, kalkınma yaklaşımında yaşanan dönüşümü ele almak ve yeni kalkınma yaklaşımının çerçevesini belirleyen gelişmelere açıklık kazandırmak hedeflenmektedir.

Üçüncü olarak ise kalkınma yaklaşımları arasındaki dönemsel farklardan yola çıkarak geleceğin kalkınma anlayışına yön verecek önceliklerden söz etmek amaçlanmaktadır. 2015 yılına ait özellikler böyle bir çalışma yapabilmek için gerekli kaynaklara ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

2. BİN YIL KALKINMA HEDEFLERİ

2000 yılının Eylül ayında yapılan BM Genel Kurulunda BKH'nin belirlenmesi ve tartışılması için özel bir oturum düzenlenmiştir. Genel Kurula katılan delegeler 2015 yılına kadar dünya yoksullarının ekonomik, çevresel ve sosyal şartlarında kayda değer bir ilerleme kaydetmek konusunda fikir birliği sergilemişlerdir. Böyle bir fikir birliği o güne kadar uluslararası toplumun almış olduğu kararlar için söz konusu olmamıştır. Hedeflere ulaşma konusunda gösterilecek performans o gün için belirsiz olsa da, kesin olan şey dünya yoksulluğuna karşı acil önlem alma ihtiyacının oy birliği ile kabul edilmiş olmasıdır. Yoksulluk, küresel kalkınma gündeminin öncelik verilen maddesi haline gelmiştir.

Sosyal kalkınma anlayışı 1980lerin neo-liberal politikalarının etkisi ile iyice aşınmış durumdadır. Ancak 1990ların ortasından itibaren bir şeyler değişmeye başlamıştır. 1990lar dünya üzerindeki yoksullukların, eşitsizliklerin, doğal afetlerin, salgın hastalıkların artışına yol açan olaylara sahne olmuştur. 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması, 1991 de Sovyetler Birliğinin dağılması ve bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan ve geçiş ekonomileri olarak adlandırılan ülke halklarının kapitalizme adaptasyon sürecinde yaşadıkları güçlükler sosyal ve siyasal problemlerin şiddetini arttırmıştır. Uygulanan neo-liberal politikaların yol açtığı Asya Krizi (1997), Rusya Krizi (1998) gibi küresel etkiye sahip ekonomik krizler, dünya üzerinde işsizliği ve dolayısı ile yoksulluğu arttırmıştır. Türkiye'de yaşanan 1999 depremi gibi doğal felaketler, kıtlıklar bir ülkenin tek başına karşılayamayacağı boyutlarda maliyetlere yol açmıştır. 11Eylül 2001'de ABD'de yaşanan ikiz kuleler saldırısı ve dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan terör olayları, savaşlar, göçler, insan trafiği, uluslararası toplumun problemler karşısında ortak adım atması yönünde baskı yaratmıştır. Dünyanın daha güvenli hale gelmesi ve yoksulluğun azaltılması arasında yakın ilişki kurulmuştur. ABD Başkanı Bush 2002 yılında yaptığı bir konuşmada Binyıl Hedeflerini destekleyen fonların arttırılacağını ilan etmiş ve yoksulluğa karşı verilen savaşın teröre karşı verilen en etkili cevap olacağını ifade etmiştir (Gilbert, 2004: 99). BM, 1960lı yılları, kalkınmanın ilk on yılı, 1970leri kalkınmanın ikinci on yılı, 1980leri kalkınmanın üçüncü on yılı olarak ifade etme geleneğini 1990larda bozmuş ve 1996-2007 dönemini BM'in, yoksulluğun kökünü kurutma yaklaşımının ilk on yılı olarak ifade etmiştir (Gilbert, 2004: 86). 2000 yılında, BM'in New York' ta gerçekleştirdiği Binyıl Zirvesi'nde, ana hedef olarak aşırı yoksul nüfus yüzdesinin, 2015 yılına kadar yarıya indirilmesi hedefi ilan edilmiştir.

2.1. Bin Yıl Kalkınma Amaçları Hedefleri Göstergeleri ve Sonuçları

Bu bölümde 2000 yılında ilan edilen binyıl amaçları ve hedefleri ve bu hedeflerin takip edilebilmesi ve değerlendirilebilmesi için seçilen göstergeler liste halinde verilmektedir (Gilbert, 2004:153-159). 2000 yılında BKH olarak ilan edilen hedeflerin birçoğu, 1990lı yıllar boyunca yapılan çeşitli toplantılar sonucunda ilan edilmiş ve 2000 yılında binyıl hedefleri listesine dâhil edilmişlerdir:

Amaç 1: Açlık ve fakirliğin kökünü kurutmak.

Hedef 1: Geliri 1dolardan düşük olan nüfus oranını 2015 yılına kadar yarıya düşürmek.

Göstergeler:

- 1a. Günde 1 dolardan düşük gelirli nüfus oranı
- 1b. Kişi başı ulusal yoksulluk oranı
2. Günde 1 dolar için yoksulluk açığı oranı
3. En düşük gelir diliminin ülke tüketimindeki payı

Hedef 2: 1990-2015 arasında açlık çeken insanların oranını yarıya düşürmek

Göstergeler:

4. Beş yaş altındaki çocuklarda yetersiz kilo
5. Minimum düzeyde kalori tüketiminin altındaki nüfus oranı

Amaç 2: Temel eğitime evrensel erişim

Hedef 3: Dünya üzerinde erkek ve kız öğrencilerin tamamının temel eğitime ulaşabilmesi

Göstergeler:

6. Temel eğitime net kayıt oranı
- 7a. Öğrencilerin 1. Dereceden 5. Dereceye yükselme oranı
- 7b. Temel eğitimi tamamlama oranı
- 8-15-24 arası yaş grubunun okuma oranı

Amaç 3: Cinsiyet eşitliği ve kadınların dâhil edilmesi

Hedef 4: Temel eğitimde ve orta eğitimde 2005 yılına kadar cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi; 2015 ten önce tüm eğitim kademelerinde eşitliğin elde edilmesi.

Göstergeler:

9. Temel, orta ve yüksek eğitimde kızların erkeklere oranı
10. Okuryazar kadın nüfusun 15-24 yaş arası kadın nüfusa oranı
11. Tarım dışı sektörde ücretli istihdamda yer alan kadın nüfus oranı
12. Ulusal parlamentoda yer alan kadın oranı

Amaç 4: Çocuk ölümlerini azaltmak

Hedef 5: 1990-2015 arasında beş yaştan küçük çocuk ölümlerini üçte iki oranında azaltmak

Göstergeler:

- 13. Beş yaştan küçük çocuk ölüm oranı
- 14. Bebek ölüm oranı
- 15. Kızamığa bağışıklık kazanmış bir yaş çocuk oranı

Amaç 5: Anne sağlığını arttırmak

Hedef 6: 1990-2015 arasında anne ölüm oranını dörtte üç oranında azaltmak

Göstergeler:

- 16. Anne ölüm oranı
- 17. Sağlık personeli eşliğinde doğum oranı

Amaç 6: HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla savaşmak

Hedef 7: 2015 yılına kadar durdurulması ve HIV/AIDS'in yayılmasının hız kesmesi

Göstergeler:

- 18. 15-24 yaş arası hamile kadınlarda HIV varlığı
- 19. Hamileliği önlemede prezervatif kullanma oranı
- 19a. Riskli durumlarda prezervatif kullanma oranı
- 19b. 15-24 yaş arasında kapsamlı HIV/AIDS bilgisi
- 19c. Hamilelikten korunma oranı
- 20. 10-14 yaş grubunda okula devam eden öksüzlerin okula devam eden öksüz olmayanlara oranı

Hedef 8: Sıtma ve diğer hastalıkların 2015 yılına kadar durdurulması ve azaltılması

Göstergeler:

- 21. Sıtma ile ilgili kayıt ve ölüm oranları
- 22. Sıtma riski olan alanlarda etkili önlem alma ve tedavi olma oranı
- 23. Veremle ilgili kayıt ve ölüm oranları
- 24. Kontrol altındaki verem tedavi oranı

Amaç 7: Çevresel sürdürülebilirliğin elde edilmesi

Hedef 9: sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin ülke politika ve programlarına entegrasyonu ve çevresel kaynakların kaybının azaltılması

Göstergeler:

- 25. Ormanla kaplı alan oranı
- 26. Biyolojik çeşitliliği sağlama amacı ile koruma altına alınmış alan oranı
- 27. Gayrisafi milli hasılanın birimi başına enerji kullanımı
- 28. Karbon dioksit emisyonu ve ozon azaltan chloro-fluoro karbon tüketimi
- 29. Katı yakıt kullanan nüfus oranı

Hedef 10: Sağlıklı suya sahip olmayan ve temel sağlık hizmetlerinden yararlanamayan nüfus oranını 2015 yılına kadar yarıya düşürmek

Göstergeler:

- 30. Gelişmiş su kaynaklarına sürdürülebilir olarak ulaşan kentsel ve kırsal nüfus oranı
- 31. Gelişmiş sağlık hizmetlerine erişebilen nüfus oranı

Hedef 11: 2020 yılına kadar varoşlarda (Slumlar'da) yaşayan 100 milyon kişinin yaşam koşullarında iyileşme sağlanması

Göstergeler:

- 32. Güvenli yuvaya kavuşan aile oranı

Amaç 8: Kalkınma için küresel ortaklık geliştirmek

Hedef 12: Açık, kurallara uygun, tahmin edilebilen, ayrımcı olmayan ticari ve finansal bir sistem yaratmak (iyi yönetim, kalkınma ve yoksullukta azalmaya ulusal ve uluslararası destek)

Resmi Kalkınma Yardımları (ODA Official Development Assistance)

Göstergeler

- 33. OECD/ DAC donörlerin gayri safi gelirinin yüzdesi olarak net ODA toplamı
- 34. OECD/DAC donörlerin temel sosyal hizmetlere (temel eğitim, temel sağlık bakımı, beslenme, güvenli su ve sağlık önlemleri) verdikleri ODA oranı
- 35. OECD/DAC donörlerin bağlı olmayan karşılıklı ODA oranı
- 36. Karaya sıkışmış ülkelerin aldıkları ODA'nın, gayrisafi milli hasıllarına oranı
- 37. Küçük ada devletlerinin aldıkları ODA'nın gayrisafi milli hasıllarına oranı

Hedef 13:En az gelişmiş ülkelerin özel gereksinimlerine çare bulmak

Hedef 14: Karaya sıkışmış ülkelerin ve küçük ada devletlerinin özel gereksinimlerine çare bulmak

Piyasa Girişi

Göstergeler

- 38. Gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere ve en az gelişmiş ülkelere (silah dışı) yaptıkları gümrüksüz ithalat oranı
- 39. Gelişmiş ülkelerin, geliştirmekte olan ülkelerin tarımsal ürünlerine ve dokumalarına uyguladıkları ortalama gümrük
- 40. OECD ülkelerinin gayrisafi yurt içi hasıllarına oranla verdikleri tahmini tarımsal destek
- 41. Ticari kapasite inşa etmeye yardımcı olmak üzere sağlanan ODA oranı

Hedef 15: Borcun uzun dönem sürdürülebilirliğini sağlamak üzere, ulusal ve uluslararası ölçümler aracılığı ile geliştirmekte olan ülkelerin borç problemi ile ilgilenmek

Borç Sürdürülebilirliği

Göstergeler

- 42. HIPC (Highly Indebted poor Countries), karar noktalarına ulaşabilen toplam ülke sayısı
- 43.HIPC girişimi ile alınan borç yardımı (US Dollar)
- 44. Mal ve hizmet ihracatının yüzdesi olarak borç hizmeti

Hedef 16: gelişmekte olan ülkelerle işbirliği içinde gençler için saygın ve verimli iş alanları geliştirme ve uygulama stratejileri

Hedef 17: Eczacılık firmaları ile işbirliği içinde gelişmekte olan ülkelerin önemli ilaçlara erişimini sağlamak

Hedef 18: Özellikle bilgi ve iletişim olmak üzere yeni teknolojilerin faydalarını yaymak için özel sektörle işbirliği içinde olmak.

Diğer Göstergeler

- 45.15-24 yaş arası, kadın, erkek ve toplam işsizlik oranı
- 46. Sürdürülebilir olarak önemli ilaçlara erişebilen nüfus oranı
- 47. Her 100 kişide telefon hatlarına ve hücresel ağlara üye olan nüfus sayısı
- 48a. Her 100 kişide kişisel bilgisayar kullanan nüfus sayısı
- 48b. Her 100 kişide internet kullananların sayısı

BM Genel Sekreteri Ban Ki- Moon, "BM, BKH, 2015 Raporu'nun" önsözünde, on beş yıl önce dünya liderlerinin yoksulluğa çözüm bulma kararlılığı ile başlatılan sürecin, insanlık tarihi boyunca gerçekleştirilmiş olan en etkin yoksulluk karşıtı mücadele olduğunu ifade etmektedir. 2000 yılında, dünya üzerindeki erkeklerin, kadınların ve çocukların insanlık dışı, aşırı yoksul yaşam koşullarından kurtarılacağı sözü verilmiştir. Bu öncelikli amaca ulaşmak için sekiz hedef belirlenmiştir. Sekiz hedefe ulaşabilmek için, gelişmelerin takip edilebilmesine yardımcı olan somut göstergeler tespit edilmiş ve 2015 yılı, hedef yıl olarak belirlenmiştir. Böylece hedeflere ulaşma konusunda zamanla yarışa girilmiştir. BKH, açlığın giderilmesi, kızların okula erişmesi ve dünya kaynaklarının korunması konusunda kayda değer gelişmeler sağlamış ve bir milyardan fazla insanı aşırı yoksulluk koşullarından kurtarmıştır. BKH yaklaşımı, somut hedefler belirlemenin ve hedeflere ulaşma konusunda ısrarcı olmanın faydalarını ortaya koymuştur. Hedeflere ulaşabilmek için yeni ve yaratıcı çözümler geliştirilmiş, kamusal ilgi artırılabilmiştir. İnsanları ve insanların temel ihtiyaçlarının acil olarak giderilmesi gereğini ön plana çıkararak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, karar alma sürecinin yeniden şekillendirilmesine yol açmıştır.

Ban Ki-Moon, olumlu gelişmelere rağmen eşitsizliklerin devam ettiğinin ve gelişmelerin düzensizliğinin, farkında olduğunu da ifade etmektedir. 2011 yılında aşırı yoksul bir milyar insanın yüzde 60'nın sadece beş ülkede yoğunlaştığını söylemektedir. Pek çok kadın, doğum sırasında ya da çocukluklarından kalma nedenlerle ölmeye devam etmektedir. Olumlu gelişmeler, kadınlara ve merdivenin en altındaki aşırı yoksullara tam anlamı ile ulaşamamıştır. Kırsal ve kentsel alanlar arasındaki farklar devam etmektedir.

Ban Ki-Moon'a göre, BKH'ne ulaşma konusundaki deneyimler ve bu süreç boyunca ortaya çıkan deliller çözüm konusunda neler yapabileceğimizi bildiğimizi göstermektedir. Ancak daha ileri bir aşamaya geçebilmenin yolu politik kararlılıktan ve uzun dönemli işbirliğinden geçmektedir. Problemlerin esas nedenlerine ulaşmak ve sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının daha ileri düzeyde entegrasyonunu sağlamak için gösterilen çabayı arttırmak gerekmektedir. Yükselmekte olan 2015 sonrası kalkınma gündemi

ve bu gündemin içerdiği “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)” on beş yıllık tecrübeden öğrenilen dersleri daha etkin kullanma iddiasındadır. Yaşanan tecrübeler, tüm ülkelerin güç birliği ile eşitsizliklerin yok edildiği, insana ve doğaya saygılı, çok daha yaşanabilir bir dünya yaratılabileceğine işaret etmektedir.

2000 ve 2015 arası dönemin sonuçları çarpıcıdır. Çarpıcı sonuçlara örnek olarak yoksulluk ve açlığın azaltılması ile ilgili rakamlar önemlidir. 1990lı yıllarda gelişmekte olan ülkelerde % 47 olan aşırı yoksul oranı, 2015 yılında % 14’e düşmüştür (MDGs Report, 2015: 4); 1990 yılında 1,926 milyon olan aşırı yoksul sayısı 2015 yılında 836 milyona düşmüştür. Eğitimde ulaşılan sonuçlar kaydedilen ilerlemelerin diğer bir göstergesidir. 2000 yılında 100 milyon olan okulsuz çocuk sayısı, 2015 yılında 57 milyona düşmüştür. Sahra-altı Afrika’da temel eğitime kayıt oranında 1990 ve 2000 yılları arasında gerçekleşen % 8’lik artış, 2000 ve 2015 arasında % 20’lik bir artışa yükselmiştir. 15-24 yaş arası küresel nüfusun okur-yazarlık oranı 1990 ve 2015 yılları arasında % 83’ten % 91’e ulaşmıştır. Kadın ve erkek arasındaki açık daralmıştır. 2000 yılında 12.7 milyon olan beş yaşından küçük çocukların ölüm sayısı 2015 yılında 6 milyona düşmüştür. Kızamık aşılı çocuk oranı 2000 yılının %73 oranından 2015 yılında % 84’e yükselmiştir. Her 100000 doğumda ölen anne sayısı 1990 yılındaki 300 anneden 2015 yılında 210 anneye düşmüştür. Sağlık personeli eşliğinde yapılan doğum oranı ise 1990 yılının % 59’luk oranından 2014 yılında % 71’e yükselmiştir. AIDS vakalarında umulanın üzerinde daralma olmuştur. Yeni HIV vakaları % 40 oranında azalarak 2000 yılında 3.5 milyon olan vaka sayısı 2013 yılında 2.1 milyona düşmüştür. Sağlıklı su kaynağına kavuşan insan sayısı ise 1990 yılının 3.5 milyon rakamından 2015 yılında 4.2 milyona yükselmiştir. Kalkınma için küresel işbirliğindeki artışın en önemli göstergeleri ise küresel kalkınma yardımının 2000 yılının 81 milyon Dolarından 2014 yılında 135 milyon Dolara yükselmiş olmasıdır. İşbirliğinin diğer bir göstergesi ise internete erişimde yaşanan çarpıcı artıştır. Küresel internet erişimi, 2000 yılında % 6 olan orandan 2015 yılında % 43’e yükselmiştir.

2.2. Hedeflere Ulaşma Konusunda Yetersizlik

2015 yılında ulaşılan küresel sonuçlar BKH’lerinin başarılı olduğunu göstermektedir. Ancak başarılı küresel sonuçlar ülkeler ve bölgeler arasındaki ve içindeki açıkların kapatılmasında, düzensizliklerin ve eşitsizliklerin giderilmesinde yeterli olamamıştır. Cinsiyet, yaş, etnik köken, ait olunan coğrafya ile ilgili özelliklere bağlı olarak aşırı yoksulluk içinde yaşayan binlerce insan 2000 ve 2015 yılları arasında yaşanan olumlu gelişmelere dâhil olamamışlar ve sistem dışı kalmışlardır. Bu insanları içinde bulundukları dayanılmaz koşullardan kurtarmak için onları hedef alan çabalara gereksinim vardır.

Devam eden cinsiyet eşitsizliği: Kadınlar, iş fırsatları, ekonomik varlık sahipliği, kamusal ya da özel karar alma süreçlerine katılım konularında ayrımcılıkla karşılaşmaya devam etmektedirler (MDGs Report, 2015: 8-9). Latin Amerika ve Karayib Bölgesinde yoksul hanelerde yaşayan kadınların oranı 1997 de her 100 erkeğe 108 kadın oranından, 2012 yılında her 100 erkeğe 117 kadın oranına yükselmiştir. Diğer bir deyişle bölgesel yoksulluk azalırken kadınlara özgü yoksulluk artmıştır.

Emek piyasasına katılım konusundaki eşitsizlik devam etmektedir. Küresel olarak dört erkekten üçü çalışma hayatında yer alırken kadınların yarısı işsizdir. Kadınların elde ettiği gelir erkeklerden %24 oranında daha düşüktür. Bunlar ve benzeri eşitsizlikler var olmaya devam etmektedir.

Devam Eden zengin fakir ya da kırsal ve kentsel alan farklılıkları: En yoksul % 20'lik dilimde yer alan ailelerin çocuklarının yetersiz beslenme oranı, en zengin % 20'lik dilimde yer alanların çocuklarından iki misli fazladır. Yoksul aile çocuklarının okulsuz kalma oranı dört misli fazladır. Beş yaş altı çocuk ölümleri yoksul ailelerde iki misli fazladır. Kırsal alanlarda, beceri sahibi sağlık personeli eşliğinde doğum yapma oranı %56 iken kentlerde aynı oran % 87'ye ulaşmıştır. Kırsal alan nüfusunun %16'sı sağlıklı su kaynaklarına erişemezken kentsel alanlarda bu oran % 4'e gerilemiştir. Kırsal alan nüfusunun % 50'si yetersiz sağlık koşulları altında yaşarken kentsel nüfusun % 18'i yetersiz sağlık koşullarına sahiptir.

İklimsel değişim ve çevresel kayıpların yoksullar üzerinde artan etkisi: Küresel karbon emisyonu 1990 yılından günümüze % 50 oranında artmıştır. Küresel toplumun karşı karşıya olduğu en büyük tehdit, küresel ısınma, değişen eko-sistemler ve hava koşullarının toplumsal yaşam üzerinde yol açtığı olumsuzluklardır.

2010 yılında 5.2 milyon hektarlık ormanlık alanın yok olduğu tahmin edilmektedir. Biyolojik olarak güvenli limitler içinde tüketilen balık oranı 1974'ün % 90'lık oranından, 2011 yılında %71'e düşmüştür. Canlı türlerindeki yok oluş hızı endişe verici boyutlardadır. Su kıtlığı dünya nüfusunun % 40'ını etkilemektedir. Bu oranın artacağı tahmin edilmektedir. Yoksul insanların doğaya olan bağımlılığı çok daha yüksektir ve çevresel koşullardaki olumsuz gelişmelerden öncelikle yoksullar etkilenecektir.

Devam eden çatışmalar: İnsanlar ve toplumlar arasında devam eden çatışmalar anlaşmazlıklar, kalkınmanın en büyük engeli olarak varlığını sürdürmektedir. 2014'ün sonunda çatışmalar nedeni ile evlerinden uzaklaşmak zorunda kalan insan sayısının 60 milyona ulaşacağı tahmin edilmiştir. Bu sayı İkinci Dünya Savaşından günümüze kaydedilen en yüksek değerdir. Her gün çatışmalar nedeni ile 42000 insan yer değiştirmeye zorlanmaktadır. Bu sayı 2010 rakamı olan 11000'den dört misli fazladır. 2014 yılında BM kayıtlarına göre küresel mültecilerin yarısı çocuktur. Çatışma içindeki ülkelerde okuldan uzak çocuk oranı 1999 yılından 2012 yılına ulaşırken % 30'dan % 36'ya yükselmiştir. Çatışma içindeki ülkeler aynı zamanda en yüksek yoksulluk oranlarına sahip ülkeler grubudur.

Devam eden açlık, yoksulluk ve yetersizlikler: Atılan dev adımlara rağmen günümüzde hala 800 milyon insan aşırı yoksul ve açtır. Beş yaş altı 160 milyon çocuk yetersiz beslenme nedeniyle olması gereken boy ve kilodan düşük değerlere sahiptir. Temel eğitim alma yaşında olup da alamayan 57 milyon çocuk okuldan uzaktır. Küresel işçilerin yarıdan fazlasının iş koşulları saygın bir yaşam sağlamaktan uzaktır. Her gün beş yaşından küçük 16 milyon çocuk çaresi olan nedenlerden dolayı ölmektedir. Gelişmekte olan bölgelerdeki anne ölümleri gelişmiş bölgelerden 14 misli fazladır. Benzer kıyaslamalar hamile anne kontrol oranları ve HIV virüslü hastaların tedavi koşulları açısından da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki çarpıcı uçurumları yansıtmaktadır. Günümüzde gelişmekte olan ülke şehirlerinde 880 milyon insan varoş (slum) koşullarında yaşamaktadır.

Bu problemlerle baş edebilmek için küresel işbirliği gerekmektedir. 2015 yılı, küresel toplum için tarihsel bir dönüm noktasını temsil etmektedir. BKH'ne ulaşma yönünde kazanılan bilgi ve tecrübelerle dayanarak geleceğin, insanlığın iyiliği için inşası konusunda hep birlikte

yeni kararlar alma zamanıdır. Yeni kalkınma gündemi, insanların temel gereksinimlerini ve ekonominin gereklerini sağlarken çevreyi korumaya, barışı sağlamaya, insan haklarına saygıya öncelikli önem verilmesini talep etmektedir. Bu gündemin merkezinde sürdürülebilir kalkınma olgusu yer almaktadır ve sürdürülebilirlik kaygısının dünya üzerinde yaşayan tüm insanlar tarafından hissedilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. BKH ile ilgili son rapor (MDGs Report 2015), hedeflere ulaşmak konusunda gösterilen çabayı ve elde edilen başarıları göstermekle birlikte tam amaca ulaşma konusundaki derin uçurumların varlığına da işaret etmektedir. BKH tecrübesi gelecek adımların atılmasında yol gösterici dersler içermektedir. Öncelikle tüm ülke liderlerinin ve ilgili paydaşların tam anlamı ile evrensel ve dönüştürücü bir kalkınma gündemi yakalayabilmek için birlikte ve çok daha fazla çaba harcaması gerekmektedir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN KALİTELİ VERİYE ULAŞMANIN ÖNEMİ

2015 sonrası kalkınma gündemi ile ilgili tartışmalar, gerekli kalkınma politikalarının saptanması ve yürütülebilmesi için kaliteli veri üretimine duyulan gereksinimin ne kadar yüksek olduğunu yansıtmaktadır. BKH'nin yürütülmesi sürecinde kazanılan tecrübe, etkin veri kullanımının, kalkınma çabalarını desteklediğini, hedeflere ulaşmada başarılı müdahaleler yapılmasını sağladığını, performansın takip edilmesine izin verdiğini ve hesap verebilirliği arttırdığını açıkça göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı veri toplama konusunda devrim yapılmasını gerektirmektedir.

3.1. Veri Sağlamada BKH Sürecinin Yol Açtığı Gelişmeler

BKH tecrübesinden kazanılan en önemli ders, gerekli olduğu yer ve zamanda kullanıma hazır olan, uygun, kaliteli, parçalara ayrılabilen ya da bütünleştirilebilen ve sürdürülebilir olan veri akımı sağlanabildiğinde, hedeflere ulaşmanın kolaylaşmasıdır. BKH tecrübesi, kalkınmanın vaz geçilmez ön koşulunun kaliteli veri elde etmek olduğunu gözler önüne sermiştir. Veri toplama konusunda, BKH sürecinin yol açtığı tecrübeden kaynaklanan bilgiler aşağıda sıralanmaktadır.

Ölçülebilir olan uygulanabilir olandır: 2000 yılından sonra çeşitli ülkeler, BKH'ni kendi ulusal önceliklerine uyarlayarak kalkınma sürecine dâhil olmaya başladıkça, güvenilir ve sürdürülebilir verilerden yola çıkarak politika kararları alma yaklaşımı güç kazanmaya başlamıştır. Kaliteli veri kullanımı hükümetlerin, gerek ulusal gerekse yerel düzeyde uyguladıkları kalkınma politikalarına, programlarına ve müdahalelerine etkinlik kazandırmıştır.

Özellikle yerel düzeyde veri toplamının önemi iyice anlaşılmıştır. Yerel problemlere odaklanmak ve gereken müdahaleyi gerektiği şekilde yapmak kolaylaşmış ve politikaların başarı şansı yükselmiştir.

Veri kalitesi, veri sağlamaya destek veren politikalarla yükselmektedir: BKH, kalkınma verisine olan talebi ve bu tür veri setlerinin kullanımını arttırmıştır. Bu hedeflere ulaşma çabalarının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gereği, istatistiksel kapasitenin ve metodolojilerin güçlendirilmesine ve gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde bilgi sistemlerinin geliştirilmesine duyulan gereksinimi arttırmıştır. Böyle bir gereksinimin var oluşu zaman içinde

lkeler arasındaki istatistiksel sistemlerin koordinasyonunun artışına ve yeni istatistiksel metodolojilerin ortaya çıkışına yol aarken, daha çok ve daha kaliteli veri arzının yükselmesine de neden olmuştur.

Veri ihtiyacı, gerek ulusal düzeyde gerekse yerel düzeyde etkin veri toplayan ve ulusal ya da uluslararası destek alan birimlerin kurulmasına yol açmıştır. Yerel ve ulusal düzeyde etkin veri toplamak, değişik veri kaynaklarından destek almak, veriyi paylaşmak, verileri amaca göre sınıflandırmak, parçalara ayırmak ya da bütünleştirmek BKH'ne ulaşmanın en geçerli aracı haline gelmiştir.

Uluslararası ajansların, ulusal uzmanlarla olan iletişimi artmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde veri toplama ve paylaşma konusunda kayda değer artış yaşanmıştır. Böylece uluslararası ajansların ulusal verilere ulaşma ve bundan doğabilecek faydalara yol açma şansı yükselmiştir.

Gelişme kaydedilmekle birlikte kalkınma politikaları için kritik önemde olan verilerin sağlanması yetersizdir: Kalkınma alanlarının bir kısmında büyük veri eksikliği var olmaya devam etmektedir. Veri konusundaki yetersizliklerin en önemlileri, kalitesiz veri, zaman aşımına uğramış veri, önemli boyutlar için gerekli olan ayrıntıları yansıtabilecek şekilde parçalara ayrılamayan veri olarak sıralanabilir. Bu yetersizlikler nedeni ile pek çok ulusal ya da yerel yönetim karar alırken ya da planlama yaparken kalitesiz, zaman aşımına uğramış verilerden yola çıkmaya devam etmektedir. Dünya Bankası'nın yapmış olduğu bir çalışma 155 ülkenin yarısının yoksulluk problemini iyi yönetebilmek için gerekli olan verilere sahip olmadığını ve bu nedenle bu ülkelerdeki yoksulluğun gözlerden uzak kalmaya devam ettiğini göstermiştir (MDGs Report, 2015: 11). 2002 ve 2011 arasındaki on yıllık dönem boyunca, 57 ülkede (%37) ya hiç ya da bir tek yoksulluk oranı tahmini yapılabilmemiştir. şiddetli yoksulluğun hüküm sürdüğü Sahra- altı Afrika lkelerinin % 61'inde yoksulluk probleminin çözümünde yol gösterici olabilecek veri kaynağı bulunmamaktadır.

3.2. 2015 Sonrası Kalkınma Gündeminin Veri Talebi

2015 Sonrası kalkınma gündemi çerçevesinde belirlenen amaçlar, hedefler, göstergeler, BKH için belirlenenlerden sayıca fazla ve daha iddialı hedeflerdir. Alınan kararlara 2030 yılında ulaşabilmenin yolu kaliteli veriye dayanan karar alma ve politika yapma sürecinden geçecektir. Bu yeni kalkınma gündeminin veri kalitesi konusundaki istekleri aşağıda sıralanmaktadır.

Ulaşamadıklarımıza ulaşmanın yolu sayamadıklarımızı saymaktan geçmektedir: Topyekn sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmanın yolu, veri toplarken, cinsiyet ve yaş gibi temel ayrımların yanı sıra çok daha detaylı olarak etnik köken, yerli ya da göçmen gibi farklı boyutları yansıtabilen bilgiler elde etmekten geçmektedir. Küçük grupların özelliklerini tahmin edebilmek ve inceleyebilmek için örnek sayısı büyük ya da ülke çapında verilerden yola çıkmak gerekmektedir. Savunmasız azınlık grupların özelliklerini tahmin edebilmek için, ulusal nüfus sayımları ve konut sayımları bilgi sağlayan önemli kaynaklardır.

Örneğin Latin Amerika lkelerinde 2010 nüfus sayımında, birkaç soru ilavesiyle, toplanan veriyi detaylandırmak konusunda önemli ilerleme kaydedilmiş ve bu durum uygulanan

kalkınma politikalarının sonuçlarını olumlu yönde etkilemiştir. 2010 nüfus sayımında 20 Latin Amerika ülkesinin 17sinde yerli halka yönelik ilave sorularla bu grup hakkında detaylı bilgi toplanmıştır. Bu bilgiye dayanarak sağlık personeli eşliğinde doğum yapma oranının yerli ve yerli olmayan kadınlar arasında farklı olduğu gözlenmiştir. Yerli kadınların, Meksika’da %38 ve Peru’da %45 oranında yerli olmayan kadınlardan daha az sağlık personeli desteği aldığı tespit edilmiştir (MDGs Report, 2015: 11). Bu detaylandırılmış veri sayesinde eşitsizliği azaltmaya yardımcı daha etkin politik müdahalelerde bulunulmuş ve 2012 yılına ulaşıldığında yerli kadınların sağlık personeli eşliğinde yaptıkları doğum oranının % 80leri aştığı görülmüştür.

Kısa zamanda doğru kararlar alabilmek için gerçek zamanlı verilere ulaşmak önemlidir: Günümüzün hızlı değişen dünyasında ortaya çıkan ekonomik ve politik krizlerle, doğal afetlerle ve salgın hastalıklarla mücadele edebilmek için gerçek zamanlı veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak kalkınma verilerinin pek çoğu iki ya da üç yıllık zaman aşımı içindedir. Son yıllarda gerçekleşen yenilikler bu problemi çözme yeteneğine sahiptir. Örneğin UNICEF ve ortakları Ebola salgını ile ilgili gerçek zamanlı bilgiye erişmek ve bu bilgiyi paylaşmak için SMS mesaj teknolojilerini kullanmışlardır. Bu yeni teknoloji gerekenlere daha çabuk cevap verilmesini ve mesajlar aracılığı ile hayat kurtarıcı bilgiyi, gerekli yerlere, gerektiği zamanda ulaştırmayı sağlamıştır.

Mekânsal veri kaynakları sağlıktan, doğal kaynak yönetimine kadar pek çok kalkınma problemine çözüm sağlar: İnsanların ve insanlarla ilgili her şeyin nerede ve nasıl bir ilişki içinde olduğunu bilmek, bilgiye dayanan karar alma süreci için yaşamsal öneme sahiptir. Detaylı mekânsal bilgi, hükümetlere stratejik öncelikler geliştirme, karar alma, sonuçları ölçme ve yönetme konusunda yardımcı olmaktadır. Mekânsal bilgi bir kez elde edildiğinde çok farklı sayıda amaca hizmet etmek için kullanılabilir. Coğrafya ile ilgili bilgi dünya üzerinde doğru pozisyon alma konusunda pek çok amaca hizmet edebilir. Sosyal, ekonomik ve çevre ile ilgili problemlerin çözümünde kesinlik derecesi yüksek politikalar ve programlar hazırlanmasına ve yönetilmesine olanak sağlayabilir. Örneğin Karayibler’ de yaşanan (Chick-V) salgını sırasında akıllı telefonlarla yapılan mekânsal uygulamalar, Sağlık Bakanlığının, virüsten etkilenen insanları tespit etmesine ve salgını kontrol altına almasına yardımcı olmuştur.

3.3. 2015 Sonrası Kalkınma Gündeminin Veri Talebine Yönelik Politikalar

Yeni kalkınma gündeminin talep ettiği kaliteli verinin sağlanması için güçlü politik kararlılık ve bu amaca hizmet etmek üzere ayrılmış önemli kaynak artışı gerekmektedir. Aşağıda kaliteli veri sağlamanın gerekleri sıralanmaktadır.

İstatistiksel kapasitenin artırılması yeni kalkınma gündeminde ilerleme sağlamanın temelidir: Verinin uygunluğunu, güvenilirliğini, gerçek zamanlılığını ve ulaşılabilirliğini arttırmanın yolu tüm düzeylerde, özellikle de ulusal düzeyde istatistiksel kapasiteye yapılan sürekli yatırımlardan geçmektedir. Ülkelerin istatistiksel kapasitelerinin yükseltilmesi ve istatistik sistemlerinin modernleştirilmesi etkin kurumsal düzenlemeler ve kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasını, sürdürülebilir insan kaynaklarına sahip olmayı, sürdürülebilir

finansal kaynaklara (iç ve dış) ulaşabilmeyi ve teknik işbirliği içinde olmayı gerektirmektedir. Ulusal istatistik ofisleri, ulusal ajanslar arasındaki koordinasyonu sağlamak ve kalkınmanın yönetilmesinde veri merkezi olmak konusunda kesin yetki ve sorumluluk sahibi olmalıdır.

Örneğin nüfus kayıt sisteminin ve yaşamsal istatistiklerin geliştirilmesi devlet tarafından yerine getirilmelidir ve bu nedenle idari alt yapının güçlendirilmesi için uzun dönemli çaba harcanmalıdır. Geçmiş yirmi yıllık ilerleme son derece yavaş olmuştur ancak bazı ülkeler bu konuda dev adımlar atabilmiştir. Örneğin Güney Afrika'da 2003 yılında %56 olan doğum kayıt oranı 2012 de % 85'e sıçramıştır (MDGs, 2015: 12). Tayland'da 1996 yılında başlatılan çabalar sonucunda, doğumlar ve ölümler günümüzde % 95'ten yüksek oranlarda kayıt altına alınmaktadır.

Yeni teknoloji veri toplama ve dağıtma faaliyetini değiştirmektedir: Yeni teknoloji, veri toplama, veriyi analiz etme ve dağıtma konusunda olağanüstü kolaylıklar sunmaktadır. Günümüzde hücresel mobil ağlara abonelikler 7 milyarı aşarken dünya nüfusunun % 95'i hücresel ağlara dâhil olmuş durumdadır. İnternet erişimi dünya nüfusunun % 43'üne ulaşmıştır böylece 3.2 milyar insan küresel içerik ve uygulama ağlarına dâhil olmuştur. Bilgisayar destekli kişisel görüşme (Computer- Assisted Personal Interviewing CAPI) ya da mobil gözden geçirme (Mobile Text Surveys SMS) gibi yeni teknolojiler, sosyal medya ve telefon kayıtları gibi diğer veri kaynakları, veri toplamayı kolaylaştırmakta ve nerede ise tam zaman uyumlu veri sağlamaktadır.

Brezilya 2010 nüfus sayımında bir yeniliğe imza atmış ve yeni teknolojiyi kullanarak adrese dayalı nüfus sayımını gerçekleştirmiştir. Böylece çok daha doğru ve çok daha etkin bir nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir. Ulaşılması güç nüfusu dâhil edebilmek için Brezilya internetten veri toplamayı da tamamlayıcı bir sistem olarak kullanmaktadır.

Ancak yeni veri kaynakları ve veri toplama teknolojileri uygulanırken ihtiyatlı davranmak gerekmektedir. Daha zengin, daha eğitilmiş, daha genç ve erkeklerden oluşan bir grup lehine bilgi toplama riski göz ardı edilmemelidir. Bu yenilikçi yöntemlerin kullanılması, yeni teknolojiye ulaşanları kayırırken diğerlerini yok sayarak "veri zenginleri" ile "veri yoksulları" arasındaki uçurumu derinleştirmemelidir.

Kalkınmanın etkin yönetilmesinde küresel standartlar ve entegre olmuş istatistiksel sistemler anahtar role sahiptir: Ulusal istatistiksel kapasite yaratılmasında uluslararası standartlara başvurmak önemlidir. Resmi istatistiklerin temel prensiplerinden birisi, bütün ülkelerin istatistik ajanslarının, uluslararası kavramları, sınıflandırmaları ve metotları kullanarak tüm düzeylerdeki resmi istatistik sistemlerinin etkinliğinin ve tutarlılığının artışına katkıda bulunmasıdır. Genel Sekreter Ban-Ki Moon'un, verilerin etkinleştirilmesi çabalarında danışmanlığını yapan bağımsız uzmanlar grubu, sürdürülebilir kalkınmanın yönetilebilmesi için "veri" konusunda küresel mutabakata varılması gerektiğini rapor etmişlerdir. İnsan haklarını koruyarak ve ilerleterek ülkeler arasındaki açıklık politikasını ve veri değişimini gerçekleştirebilmek için, verilerin toplanmasında, yasal, teknik, gizlilik koşullarına uygunluk, mekânsal ve istatistiksel standartlara uygunluk ile ilgili prensipler konusunda mutabakata varılması gerekmektedir.

Sürdürülebilirliği ölçmek, ekonomik, sosyal ve çevresel etkileşimleri yakalayabilme gücüne sahip son derece teknik bir görevdir. Dolayısı ile bu üç farklı boyutu aynı anda hesaba katabilecek göstergelere gereksinim vardır.

Açık ve kolaylıkla ulaşılabilen veri sağlanması ve veri okur-yazarlığının ilerletilmesi, verinin kalkınma amaçlı karar almak için kullanılmasında anahtar role sahiptir: Kalkınma ile ilgili veriler kamu malıdır ve kamunun kullanımına açık olmalıdır. Açık veri, hükümetin şeffaflığını ve hesap verebilirliğini arttırmaktadır. Daha doğru politikalar belirlenmesinde kolektif akla başvurma yeteneğini yükseltmektedir. Vatandaşların katılımını, devletin etkinliğini ve etkileme gücünü arttırmaktadır.

Uygun, ulaşılabilen veri hacmi yükseldikçe, insanların bu veri akımını doğru yorumlamalarına yardımcı ek beceriler edinmeleri gereği doğacaktır. Hükümetler, uluslararası organizasyonlar ve diğer paydaşlar, veri okur-yazarlığı programlarını, e-öğrenme olanaklarını desteklemelidirler. Veri okur-yazarlığı okul müfredatlarına ders olarak dâhil edilmelidir.

Veri, kanıta dayalı karar alma ve hesap vermenin temeli olduğu için 2015 sonrası kalkınma gündeminin odak noktası olmaktadır. Veriye ulaşmada yaşanması gereken devrim, devletlerin, uluslararası ya da bölgesel organizasyonların, özel sektörün ve sivil toplumun hep birlikte sorumluluk almasını gerektiren bir süreçtir. Bir sonraki on-beş yılın kalkınma gündeminin yürütülebilmesi için gerçek bilgiye, tam zamanında ulaşılmasına hizmet eden işbirliklerine gereksinim vardır.

4. 2015 SONRASI YENİ KALKINMA GÜNDEMİ

1980li yıllarla birlikte yaygın uygulama alanı bulan ve Washington Uzlaşması başlığı altında listelenen neo-liberal iktisat politikalarının, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapan, gelir dağılımını gerek ülkeler arasında, gerekse ülkeler içinde bozan iktisat politikalarının olumsuz sonuçları, 1990ların ikinci yarısından itibaren çözüm arayışlarına yol açmıştır. Washington Uzlaşması politikaları yerini, Post Washington uzlaşması olarak isimlendirilen ve kalkınmada ekonomik büyüme yanında yoksulluğun giderilmesine vurgu yapan ve iyi yönetim kavramı ile ifade edilen kurumsal yeniden yapılanmayı talep eden, yeni bir kalkınma anlayışına ve kalkınma politikalarına bırakmıştır (Chang; Grabel, 2004). BKH, bu yeni kalkınma anlayışının hayata geçirilme aracı olmuştur. 2000 ve 2015 yılları arasında devam eden BKH'ne ulaşma dönemi boyunca, kalkınma kuruluşları, stratejik kalkınma alanlarına ait bilgi üreterek projelerin kalitesinin artmasına katkıda bulunmuşlardır (WB Group, 2015). Uluslararası kalkınma topluluğu, ulusal kalkınma ajanslarının kanıtlara dayanan karar alma süreçlerine destek vermiştir. Ülkeler arasında kalkınma politikalarından elde edilen derslerin paylaşılması temel strateji olmuştur.

BKH'leri ile ilgili küresel veriler, hedeflerin pek çoğuna ulaşıldığını yansıtmaktadır. Ancak küresel sonuçlar yanıltıcı olmaktadır. Küresel bakış pek çok eksikliği gizlemektedir. Bölgesel ve yerel başarısızlıklar, küresel başarıyı gölgelemektedir. 2015 sonrası yeni kalkınma gündemi, BKH'nin başaramadığını tamamlamak iddiasındadır. Yeni kalkınma yaklaşımının

finansmanı, devletler, donörler, özel sektör ve sivil toplum arasında işbirliği gerektirmektedir. Böylece daha etkin kaynak kullanımı ve alternatif fonlara ulaşabilmek mümkün olacaktır. Yeni kalkınma gündeminin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Caruana, Srenec, 2013: 715-717):

- Kapsayıcı olmak, hiç kimseyi sistem dışı bırakmamak
- Sürdürülebilirliği kalkınmanın merkezine koymak
- İstihdama öncelik veren ekonomik dönüşüm
- Katılımcı ve iyi yönetim
- Evrensellik, eşitlik, sürdürülebilirlik, dayanışma, insan hakları, kalkınma hakkı ve yeteneğine göre sorumluluk alma gibi değerlere ve prensiplere dayanan küresel işbirliği

Yeni kalkınma gündemini hayata geçirme aracı olarak 17 “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH)” belirlenmiştir. Belirlenen hedefler arasında mevcut BKH’leri de yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşma çabalarını ölçmek ve değerlendirmek üzere 169 gösterge saptanmıştır. Önerilen 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Suggested UNDP Senior Management Talking Points on Post-2015, 2015):

- 1-Yoksulluğun tüm biçimlerinin her yerde ortadan kaldırılması
- 2- Açlığın sona erdirilmesi, gıda ve daha iyi beslenme güvencesinin sağlanması; sürdürülebilir tarımın desteklenmesi
- 3- Sağlıklı yaşamların güvence altına alınması ve her yaşta esenliğin desteklenmesi
- 4- Kapsayıcı ve eşitlikçi, nitelikli eğitimin güvence altına alınması ve herkes için yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi
- 5- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi
- 6-Herkes için suyun ve hijyenin erişilebilirliği ve sürdürülebilir yönetiminin güvence altına alınması
- 7- Herkes için uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjinin güvence altına alınması
- 8- Kesintisiz, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin, tam ve üretken istihdamın ve herkes için insana yakışır işlerin desteklenmesi
- 9- Dayanıklı altyapıların inşası, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve inovasyonun güçlendirilmesi
- 10-Ülkeler içinde ve arasında eşitsizliklerin azaltılması
- 11- Şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılınması
- 12- Sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının güvence altına alınması
- 13- İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele konusunda acilen eyleme geçilmesi
- 14- Sürdürülebilir kalkınma için okyanuslar, denizler ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı

15-Karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımının korunması, geliştirilmesi ve desteklenmesi, ormanların sürdürülebilir yönetimi, çölleşme ile mücadele, karasal bozulmanın durdurulması ve iyileştirilmesi ve biyo-çeşitlilik kaybının engellenmesi

16- Sürdürülebilir kalkınma için barışçı ve kapsayıcı toplumların desteklenmesi, herkes için adalete erişimin sağlanması ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumların inşası

17-Uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve kalkınma için küresel ortaklığın canlandırılması

2015 sonrasında çok daha kapsamlı bir kalkınma yaklaşımı söz konusudur. Yeni kalkınma yaklaşımı evrenseldir. Sadece gelişmekte olan ülkeleri değil gelişmiş ülkeleri de içermektedir. Amerika’da ve Avrupa’da da, işsizlik, eşitsizlik, kentleşme ve çevre ile ilgili problemler konusunda endişe içinde yaşayan insanlar bulunmaktadır. O halde hedeflere ulaşmak tüm dünya ülkelerinin ortak sorunudur. 20. yüzyılın ikinci yarısında ülkeleri, kuzey-güney; doğu, batı; gelişmiş gelişmekte olan gibi sınıflara göre iki kampa ayırarak sınıflandırmak oldukça gerçekçi bir yaklaşımdır (Verbeek; Rodarte, 2015). Örneğin, küresel kişi başına gelir dağılımı, sağlık ya da eğitim gibi kalkınma göstergelerine ait veriler bu keskin ayrımı yansıtmaktadır. Ancak, WB bünyesinde gerçekleştirilen son tartışmalar, 21. Yüzyılda, ülkeler arasındaki, gelişmiş- gelişmemiş, zengin-fakir benzeri ayrımların anlamını yitirmeye başladığı yönündedir. Ülkelerin çoğunda kaydedilen olağanüstü ekonomik ve sosyal ilerlemeler sonucunda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki sınırlar eskisi kadar kesin değildir. Küresel ekonomik faaliyetin belli coğrafik bölgelerde yoğunlaşması olgusu azalmaktadır. Ekonomik faaliyet metropollerini birbirine bağlayan üretim ağları aracılığı ile giderek dünyanın her yerine yayılmaktadır. Ülkeler arasındaki farklılıklar azalırken, ülkeler içindeki farklılıkların yükselmekte olduğuna dair deliller çoğalmaktadır. Örneğin, Atkinson, Piketty ve Saez (2011), Amerika’da zenginliğin en yüksek gelir diliminde yoğunlaşmakta olduğunu göstermişlerdir. Lakner ve Milanović ise (2013) küresel eşitsizliğin, ülke içinden kaynaklanan kısmının, uzun dönemli ve sürekli bir artış içinde olduğunu gözlemişlerdir. Ekonomik büyümenin ülke içinde adil olarak dağılmaması durumunda, yükselen teknolojik gelişmeler ve kentleşme, eşitsizlikleri daha da şiddetlendirme potansiyeli taşımaktadır.

O halde 21. Yüzyılda, gelir eşitsizliğinin ayırt edilen özelliği, yerel düzeyde farklılıkların çoğalmakta oluşudur. Benzer bulgular, Jean Dreze ve Amartya Sen’in (2011), Hindistan’la ilgili çalışması için de geçerlidir. Yerel düzeydeki eşitsizlik sadece gelir eşitsizliği ile sınırlı değildir. İnsanların esenliğinin diğer yönleri ile ilgili eşitsizlikler de yükselmektedir ve tüm ülkeler için geçerli olan bir problemdir. Tokyo, Mumbai ya da Sao Paola gibi kentlerde, evsiz yoksullar modern yaşam alanlarının ortasında ölüm kalım mücadelesi vermektedir. Baltimore’un yoksul mahallelerinde yaşam beklentisi Irak’ta olduğu gibi 69 yaştan düşük düzeydedir. Acemoğlu ve Robinson’un (2013:7-9) kitabı “Ulusların Düşüşü”, bir çitle ayrılan, Nogales Arizona ve Nogales Sonora’da var olan eşitsiz ekonomik kalkınmayı anlatan, iyi bir örnektir.

Eşitsizliğin bu yeni görünümü, gelir dağılımının en yoksul diliminde yer alanları hedef alan sosyal ve büyümeye yönelik politikaların birlikte uygulanmasını, dünya tarihinin hiçbir

döneminde bu kadar önemli kılmamıştır. En kötü durumda olanların yaşam koşullarını düzeltebilmek için sadece ekonomik büyümeyle yetinmek devletler için doğru olmayan bir politik yaklaşımdır. Özellikle kapsayıcı sosyal politikalar uygulamak önem kazanmaktadır. Başarılı nakit transfer programları yanında, hedefleri iyi saptanmış sosyal programlara ve önemli hizmetlerin ve diğer kamu mallarının (yol, elektrik, içme suyu, kamu taşımacılığı) yerel olarak sağlanmasına yönelik evrensel, diğer bir deyişle tüm toplumu kapsayan politikalara gereksinim vardır. Veri toplamak için alt yapının oluşturulması, yerel eşitsizliği anlayan ve çözmenin önemli bir parçasıdır. Kapsamlı, detaylı ve periyodik olarak serbest kullanıma açık veri sağlama ile ilgili çabalar bu konu ile ilgili önemli bir görevdir.

2000-2015 döneminin BKH, daha çok devletler ve sivil toplum işbirliği ile yönetilen bir süreç olarak algılanmıştır. SKH ise bunlar yanında iş dünyasının, teknoloji ve bilim dünyasının işbirliğini de gerektirmektedir. Küresel ısınma, yeni kalkınma gündeminin pek çok hedefine ulaşmanın ve sürdürülebilirliğin ön koşulu olan ve çözüm bekleyen öncelikli problem olarak kabul görmektedir. Küresel ısınma probleminin çözümü, yenilikçi teknolojiler ve bu teknolojileri kullanan işadamları, devletlerin çözüme yardımcı olma kararlılığı, sivil toplum gücünün çözüm için harekete geçme isteği olmadan mümkün değildir. Dünya üzerindeki her bireyin problemin farkında olması ve işbirliğine dâhil olması gerekmektedir. SKH, küresel ısınma ve kalkınmanın birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Doğanın ve insanlığın geleceği, devletler, özel sektör, sivil toplum ve bilimsel toplumdaki oluşun tüm farklı kesimlerin, ortak amaç ve hedefler doğrultusunda işbirliği içinde hareket etmesine bağlıdır.

BKH, çevre ile ilgili problemlere çare bulma konusunda yetersiz kalmıştır. Sağlık koşulları ve su dışında, BKH çevre konusu ile bütünleşememiştir. SKH'nin, BKH'den önemli bir farkı çevre ile ilgili problemlerin öneminin ve belirleyiciliğinin fark edilmiş olmasıdır. SKH'nin 13. Amacı doğrudan doğruya iklimle ilgilidir ve iklim değişikliklerinin etkilerinin hafifletilmesini ve değişime adapte olunmasını istemektedir. Benzer olarak temiz enerji kaynakları ile ilgili 7. Amaç ve sürdürülebilir şehirler ile ilgili 11. Amaç iklim değişikliğini dikkate almak durumundadır. İklim değişikliğinin yol açabileceği problemlere işin başında cevap verebilen şehirler inşa etmek gelecekte yaşanabilecek felaketler karşısında tedbirli davranmak olumsuzlukların şiddetini azaltabilecektir. 12. Amaç, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının elde edilmesi ve 2. Amaç açlık probleminin çözülmesi de ancak iklim değişikliği probleminin etkileri göz önüne alınarak, ulaşılacak amaçlardır. Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle enerji sistemleri ve ulaşım için yapılması gereken alt yapı yatırımlarının maliyeti yılda 1 trilyon doları aşmaktadır. Bunlar yabancı yardım bütçesinin büyüklüğünü aşan çok yüksek miktarlardır. Ancak iklim değişikliği problemi, bu alt yapı yatırımlarının yapılmasını gerektirmektedir. Alınacak kararlar, günlük hayatın, ekonominin ve politikanın gereklerini aynı anda yerine getirmek durumundadır. SKH'ni New York'ta tartışan dünya liderlerini bekleyen diğer bir tartışma ortamı Aralık ayında Paris'te iklim değişikliği konusunda yapılacak olan toplantıdır. Önemli olan, bu toplantılarda alınan kararların, 2015-2030 kalkınma döneminin hedeflerine ulaşmaya yardımcı enerjiyi sağlayabilecek dünya çapında işbirliğini harekete geçirebilmesidir.

5. SONUÇ

1990lı yıllar, toplumların ve insanların başa çıkmakta zorlandığı ekonomik, sosyal, siyasal ve doğal felâketlerle ilgili pek çok problemin yaşandığı bir dönem olmuştur. Var olan dünya düzenine karşı, gerek gelişmiş ülkelerden gerekse gelişmekte olan ülkelere yükselen tepkiler çözüm arayışlarını arttırmıştır.

Kalkınma için, ekonomik büyümeyi öncelikli hedef olarak kabul eden, neo-liberal iktisat politikalarının taşıyıcısı Washington Uzlaşması yaklaşımı, 1990ların ikinci yarısından sonra eleştirilere cevap vermek durumunda kalmış ve kapitalizmin daha insani bir yorumu olan, Post-Washington Uzlaşmasına yerini bırakmıştır. Böylece, büyümenin yanında yoksulluğun azaltılması ya da yok edilmesi, iyi yönetim ve kurumsal iyileşme, kalkınma sağlamak için göz ardı edilemeyecek değişkenler olarak ön plana çıkmıştır. Ekonomik olan yanında, sosyal olanın da kalkınma için önemli olduğu gerçeği yaygın kabul görmüştür.

Başa çıkılması gereken felaketlerin büyüklüğü, 2000 ve 2015 yılları arasında, BKH olarak ifade edilen sekiz hedefe ulaşabilmek için, dünya ülkeleri arasında o güne kadar görülmemiş bir işbirliğine neden olmuştur.

2015 yılına gelindiğinde ulaşılmak istenen hedeflerin çoğunun gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu başarıda hedefleri takip etmek üzere somut göstergelerin saptanması etkili olmuştur. Hedeflere ulaşma kaygısı, veriye ya da kanıta dayanan karar alma süreçlerini tetiklemiş ve uygulanan politikaların çözüm sağlama gücünde artış elde edilmiştir. Veri toplama ve dağıtma konusunda da ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak elde edilen bütünsel başarılar ayrıntıda yatan problemlerin varlığını gizlememelidir. Yapılan araştırmalar, küresel verilere bakıldığında eşitsizliklerin, yoksullukların azaldığını ancak yerel dengesizliklerin şiddetlendiğini göstermektedir. Ekonomik faaliyetin tüm dünyaya yayılma hızındaki artış, 1970li yılların zengin ülke, fakir ülke ayrımını bulanıklaştırmaktadır. Zengin ülkelerde de yoksul ve endişe içindeki işsiz insanlar ölüm kalım mücadelesi içindedir. Ülkeler arası dengesizlikler azalmakta ancak merdivenin en altındakiler, örneğin kadınlar bu gelişmelerin dışında kalabilmektedir. Bu noktada sayılamayanların sayılması, azınlıklarla ilgili yerel verilere ulaşılması ve problemin çözümü için kanıta ve kaliteli veriye dayanan politikalar uygulanması gereği, BKH sürecinden elde edilen önemli bir ders olarak yükselmiştir.

2000-2015 yılları arasında yer alan, BKH ile ilgili kalkınma yaklaşımı, yerini yeni bir kalkınma anlayışına bırakmaktadır. Yeni kalkınma gündemi, BKH ile kazanılan tecrübe üzerine inşa edilmektedir ve bu sürecin ulaşamadığı hedefleri tamamlama iddiasındadır. 2015-2030 yılları arasında ulaşılması hedeflenen 17 amaç ve bu süreci takip etmek üzere 169 gösterge belirlenmiştir. Kalkınmanın sürdürülebilirliği olgusu, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin entegre edildiği bir kalkınma yaklaşımı gerektirmektedir. SKH olarak ilan edilen yeni amaçlara ulaşılması çok daha kapsamlı bir işbirliğini gerektirmektedir. Devlet, sivil toplum, iş adamları, bilim ve teknoloji dünyasından oluşan tüm kesimler SKH'ne ulaşma konusunda birlikte hareket etmek zorundadırlar. İnsanlığın ve doğanın geleceği tüm kesimlerin işbirliğinden doğacak enerjinin büyüklüğüne bağlıdır.

REFERANSLAR

- Acemoğlu, D., J.A. Robinson (2013) **Why Nations Fail**, Profile Books LTD.
- Atkinson, A. B., T Piketty, E, Saez.(2011). "Top Incomes in the Long Run of History" **Journal of Economic Literature**, 49:1, 3–71.<http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/jel.49.1.3>
- Caruana, M.E.,C.C.Srnec.(2013) " Public Policies Addressed to the Social and Solidarity Economy in South America. Toward a New Model?" **Voluntas**, 24: 713–732 DOI 10.1007/s11266-012-9276-y
- Chang, H-J., ve I. Grabel (2004). **Reclaiming Development: An Alternative Economic Policy Manual**. London: Zed Books.
- Dreze, J. A, Sen.(2011) "Putting Growth In Its Place" [www.outlookindia.com /article/putting-growth-in-its-place/278843](http://www.outlookindia.com/article/putting-growth-in-its-place/278843).
- Gilbert, G. (2004). **Word Poverty**, ABC CLIO, Oxford, England.
- Lakner, C., B. Milanovic. (2015) "Global Income Distribution: From the Fall of the Berlin Wall to the Great Recession" **The WB Economic Review**, pp. 1–30 doi:10.1093/wber/lhv039.
- Verbeek, J., I.O.Rodarte (2015). "Increasingly, inequality within, not across countries, is rising", URL(retrieved on 10/03/2015 - 03:36): <http://blogs.worldbank.org/developmenttalk/increasingly-inequality-within-not-across-countries-rising>
- UN (2015). **The Millennium Development Goals Report**, New York.
- "Agents of change: Recognizing the role of volunteer action in sustainable development" devex.com/news/agents-of-change-recognizing-the-role-of-volunteer-action-in-sustainabledevelopment-84039
- "Choosing the right post-2015 sanitation indicators" [devex.com /news/choosing-the-right-post-2015-sanitation-indicators-84219](http://devex.com/news/choosing-the-right-post-2015-sanitation-indicators-84219)
- "Here's how we end extreme poverty" [www.devex.com /news/here-s-how-we-end-extreme-poverty-86987](http://www.devex.com/news/here-s-how-we-end-extreme-poverty-86987) "The realities of achieving effective SDG partnerships" [devex.com /news/the-realities-of-achieving-effective-sdg-partnerships-86582](http://devex.com/news/the-realities-of-achieving-effective-sdg-partnerships-86582)
- "Volunteers are key to achieving the SDGs" [devex.com /news/volunteers-are-key-to-achieving-the-sdgs-86637](http://devex.com/news/volunteers-are-key-to-achieving-the-sdgs-86637)
- Suggested UNDP Senior Management Talking Points on Post-2015, January 7th, 2015.
- World Bank Group (2015), **Research at Work 2015: Turning Insight into Impact**, Research_TrningInsightintoImpact_med.

